

Riksantikvarens veiledning til fotodokumentasjon - Generell del

Innhold

Riksantikvarens veiledning til fotodokumentasjon - Generell del	1
Innledning.....	2
Praktisk veiledning.....	2
Planlegging	2
Framgangsmåte	2
Komposisjon	3
Lys.....	5
Fotostandpunkt	6
Utstyr	6
Objektivvalg.....	6
Digital bildekvalitet.....	7
Valg av kamera	7
Kamerainnstillinger	7
Filtyper.....	7
Metoder for visuell dokumentasjon.....	8
Lagring/arkivering av bilder.....	8
Registrering av metadata	8
Etikk og rettigheter.....	8
Bestilling av fotodokumentasjon.....	9

Innledning

Denne veiledningen skal gi en oversikt over hva det bør tas bilder av ved en fotodokumentasjon. Den er ikke ment som en fullstendig veiledning i hvordan man fotograferer, men tar for seg noen tips til fotografering og krav til bildekvalitet.

Fotodokumentasjon er viktig for identifisering av kulturminner, og for å få en oversikt over tilstand og å kunne se endringer over tid.

Nivået på fotodokumentasjonen skal følge behovet for dokumentasjon for øvrig. Dette kan være basert på tilstand, endringer eller hvilken type saksbehandling. Alle nye fredninger bør ha en fullstendig fotodokumentasjon. Befaringsbilder vil ikke alltid følge malen for en fullstendig fotodokumentasjon. De vil primært brukes i saksbehandling for å innhente kunnskap om endringsprosesser, oppfølging av dispensasjonssaker, samt for å avdekke eventuelle brudd på bestemmelser i fredningsvedtak.

Hvis man ønsker en fullstendig, god fotodokumentasjon bør arbeidet utføres av en fotograf eller annen kyndig person.

Malen baserer seg på standarder/maler som Riksantikvaren og andre har utarbeidet tidligere. (se litteraturliste)

Malen har en generell del, og en fagspesifikk del som gjelder for ulike fagområder.

Praktisk veiledning

Planlegging

Fotodokumentasjon av kulturminner bør basere seg på kunnskap fra saksbehandlere, bildearkivarer og profesjonelle fotografer. Det kan lønne seg å ta dette med i planleggingen og se etter hva som finnes av tidligere dokumentasjon. Sjekk opplysninger og kart i Askeladden på forhånd hvis det er et registrert kulturminne/kulturmiljø.

Framgangsmåte

Systematisk fotografering er en fordel når en dokumenterer lokaliteten/anlegget. Gå en runde for å få tatt bilder fra alle retninger. Ta oversiktsfoto av hele lokaliteten/anlegget og omgivelsene, om mulig finn en høytliggende plass, oversiktsbilder tjener til å understreke sammenhengen mellom helhet og detalj, men gir også inntrykk av størrelsesforhold, især når et menneske er inkludert som målestokk. Gå videre mot enkeltelementer og detaljer som er viktige å dokumentere. Se de fagspesifikke malene.

Fotodokumentasjon i forbindelse med skjøtsel, restaurering og istandsetting som skal vise tilstand før, under og etter arbeidet bør tas fra samme ståsted for å gi et sammenligningsgrunnlag.

Ta bilder til flere formål, både dokumentasjon og illustrasjonsbilder.

Komposisjon

Her er noen tips til forbedring av komposisjonen i motivet. Bildene viser et dårlig eksempel (venstre side) og et godt eksempel (høyre side).

Ta med forgrunn og bakgrunn for å skape dybde i bildet:

Gå gjerne litt rundt for å finne et godt motiv, for eksempel en vei/gate som skaper linjer inn i bildet:

Horisontlinjen skal være vannrett:

Fasader og vegger bør fotografers vinkelrett på, ikke på skrå. Ta gjerne bilde fra et sentralt punkt midt på fasaden:

Avørens bildeutsnittet på en god måte uavhengig om motivet er et helt objekt eller en detalj:

Personen bør posere for fotografen slik at det som skal fotograferes kommer tydelig fram. Personen må sitte/stå stille:

NB – unngå å få med gjenstander eller personer som ikke hører til på bildet. Flytt unna det som ikke er vesentlig. Ikke ta bilder med personer som ikke skal være en del av motivet.

Lys

Bildene viser et dårlig eksempel (venstre side) og et godt eksempel (høyre side).

Hele motivet bør være godt og jevnt belyst. Det ideelle lyset for fotografering ute er det som gir et «flatt» lys uten sterke kontraster og skygger. Overskyet vær eller når sola er bak en sky gir mer jevnt lys:

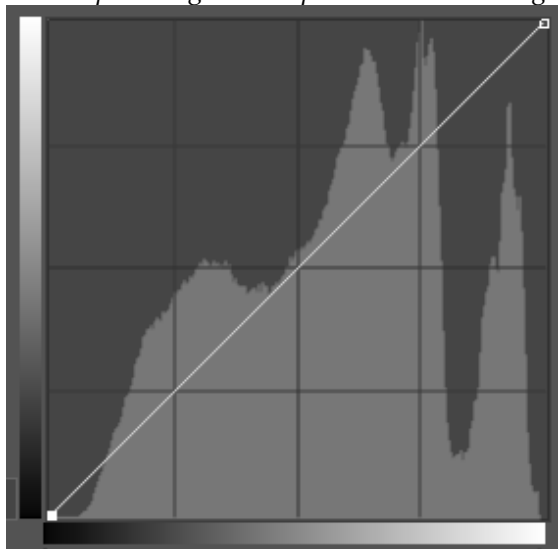
Se etter hvor sola står i forhold til motivet. Hvis man har mulighet til å være på stedet over tid kan man følge sola under fotograferingen. Ha sola i ryggen slik at motivet ikke er skyggelagt:

Interiørfotografering: Vær oppmerksom på refleksjoner i blanke overflater ved bruk av blitz. Det vil ofte vil ofte være nødvendig med kunstig lys (fotolamper), men det naturlig innfallende lyset har dokumentarisk verdi. Ta derfor noen fotografier uten blitz og kunstlys:

Eksponeer bildet uten at det blir kuttet i de lyse eller mørke partiene i bildet. For å kontrollere dette kan man se på histogrammet på kamerainnstillingene:

Fotostandpunkt

Det kan være fordelaktig å markere himmelretning i bildene. Det gjelder både oversiktsbilder og detaljbilder. Kompass kan brukes i bildet ved detaljfotografering.

Himmelretning og ståsted kan også registreres som metadata.

Utstyr

Stativ anbefales der det trengs lang eksponeringstid på grunn av dårlig lys.

Bruk en målestokk eller annen gjenkjennelig størrelse hvis det er nødvendig å vise størrelsesforhold, for eksempel en tommestokk i detaljbilder og meterstokk i oversiktsbilder.

Det kan lønne seg å bruke ColorChecker ved interiør-fotografering for å få en korrekt fargegjengivelse.

Objektivvalg

Ved å bruke ekstrem vidvinkel eller kraftig tele vil man forvrengte perspektivet i bildet. Vidvinkel kan allikevel gi mye informasjon i små rom. Vidvinkel bør begrenses til å brukes i små rom og steder der det er lite plass eller hvis det er andre forhold som tilsier det.

Stor dybdeskarphet er mest hensiktsmessig for fotodokumentasjon. Spesielt for oversiktsbilder og landskapsbilder. Det vil derfor være nødvendig å kunne stille kameraet på en liten blenderåpning (8 er ofte bra) og velge et objektiv med kort brennvidde, for eksempel 24-28 mm.

Digital bildekvalitet

Valg av kamera

Det anbefales å bruke systemkamera med høy sensoroppløsning for god detaljgengivelse og fleksibilitet når det kommer til zooming og beskjæring.

Kameraet bør helst ha bildebrikke i fullformat. Bildebrikken skal være av god kvalitet dvs med lavt støynivå og høy oppløsning uten interpolering. Hvis man ikke velger fullformat, må man passe på at detaljene gjengis godt nok.

Velg et kamera med optisk zoom, ikke et med digital zoom som interpolerer det digitale bildet. Interpolering gjør bildet uklart.

Mobilkamera eller helautomatiske kompaktkameraer skal ikke anvendes i dokumentasjonsarbeid.

Kamerainnstillinger

Velg beste bildekvalitet og høyeste oppløsning i kamera-innstillingene. Jpeg-filer komprimerer bildene og komprimeringsgraden fører til tap av bildeinformasjon.

Man bør stille inn på automatisk hvitbalanse og justere farger i etterkant hvis fargene blir unøyaktige.

Ved dårlig lys kan man til en viss grad kompensere ved bruk av høyere ISO-innstilling, jo lavere ISO desto mindre korn. Her bør man være forsiktig og ikke overdrive fordi det vil gå utover bildekvaliteten.

Velg fargeprofil AdobeRGB (1998) eller tilsvarende dersom det er mulig. Noen kameraer har flere valg av fargeprofil, dette har betydning for fargegengivelsen og hvor mange fargetoner som kan gjengis. sRGB har et mindre toneomfang enn Adobe Rgb 1998.

Filtyper

De fleste kameraer har mulighet for å velge ulike filformater. RAW-filer gir mulighet for å ivareta all informasjonen som kameraet fanger opp. RAW-filer er imidlertid ikke et standard format og kan ofte kun åpnes i kamera-spesifikke programmer. Vi anbefaler derfor at RAW-filer konverteres til et plattformuavhengig format. RAW-filer er å regne som digitale negativer og bør behandles av en kyndig person. Dersom du ikke kan behandle raw-filer velger du et annet format, se under.

- RAW-filer (ulike kameraformater) arkiveres og konverteres til DNG og tapsfritt konvertert til langtidslagringsformat TIFF.
- Filer skapt i TIFF leveres som det.
- Filer kan leveres i JPG ubehandlet rett fra kamera.
- Hvis JPG bildebehandles leveres de i TIFF.

Metoder for visuell dokumentasjon

Det er ulike 2D og 3D metoder som kan egne seg for dokumentasjon i forskjellige sammenhenger. Metodene kan også kombineres. Valg av metode avhenger av hva dokumentasjonen skal brukes til og krever god kjennskap til de ulike teknikkene. Her er oversikt over kjente metoder og eksempler på ulik bruk.

- Perspektivjustert fotografi – bygninger, ruiner, gater
- Fotomosaikk - oversiktsbilder
- Fotogrammetri – bygninger, ruiner, gjenstander, bergkunst, grøntområder
- Droner (still og video) - grøntområder, større anlegg, kulturmiljøer, landskap
- 360 bilder - interiører, kirker
- Laser – bygninger, ruiner, gjenstander, bergkunst, grøntområder
- Lidar – arkeologi, grøntområder, landskap
- Video – arbeidsprosesser

Lagring/arkivering av bilder

- Bilder som ikke er arkivverdige, uskarpe eller irrelevante skal slettes. Det skal ikke være flere bilder med samme motiv hvis det ikke er helt nødvendig.
- Ikke bruk ukurante tegn som punktum, komma, bindestrek, mellomrom osv. i mappe- eller filnavn.
- Roter bilder med feil orientering.

Registrering av metadata

1. Navn på kulturminne og ID fra Askeladden, datering av kulturminnet
2. Fotograf, eier, kreditering, og lisens legges inn på alle bildene
3. Datering av bildet overføres fra kameradato (makro)
4. Sted: adresse, sogn, kommune, fylke
5. Emneord

Etikk og rettigheter

Det er viktig å orientere eier av bygningene/kulturminnet på forhånd at det vil bli tatt bilder, særlig med tanke på bygninger der vi går inn i alle rom.

Ved personfotografering skal det foreligge en samtykkeerklæring.

Riksantikvaren har utarbeidet standardavtaler som skal brukes ved fotografering.

- Avtale om fotografering av bygninger i privat eie.
- Avtale om rettigheter bruk av digitale bilder for eksterne fotografer.
- Avtale om personfotografering.
- Sikkerhetsklareringer i forbindelse med befaring og dokumentasjon av militære anlegg.
- Retningslinjer for bruk av bilder (RA-nett).
- Avklar forhold knyttet til eiere, minoriteter og konfliktsaker.

Bestilling av fotodokumentasjon

Hvis man ønsker en fullstendig, god fotodokumentasjon bør arbeidet utføres av en fotograf eller annen kyndig person. Her følger noen tips til hva man bør tenke på når man bestiller bilder fra eksterne.

Planleggingsmøte med fotograf før dokumentasjon når man bestiller fra profesjonelle:

- Hva omfattes av kulturminnet/kulturmiljøet?
- Prioriteringer av hva som skal fotograferes. Hva er spesielt og hva er viktig å få dokumentert?
- Hvilke fysiske begrensninger er det på stedet som skal dokumenteres?

I praksis bør oppdraget gjennomgå av fagperson og ev. konservator på forhånd, slik fotografen kan få all informasjon om formål og omfang før fotoarbeidet starter.

Huskeliste for bestilling av fotografering:

1. Hva er formålet med fotograferingen?
2. Når skal fotograferingen være ferdig?
3. Hva er kulturminnets/kulturmiljøet tilstand?
4. Hvordan er omgivelsene?
5. Er eier/grunneier kontaktet?
6. Hvor mange ulike perspektiver (views) bør med?
7. Skal detaljer fotograferes for seg?
8. Er det egenskaper som skal fremheves spesielt?
9. Kan gjenstander/objekter (som er i veien for fotografering) flyttes?
10. Er det begrenset adgang på forskjellige tidspunkt?
11. Er adkomsten begrenset?
12. Kan vi tilrettelegge for ulike behov?
13. Skal bestilleren være tilstede under fotograferingen?
14. Avklare hva man gjør i tilfelle dårlig vær.
15. Hvem skal ha rettigheter til materialet. Skrive avtale, se ovenfor.
16. Avtale budsjett og kostnader.